

EEN VERBOND SLUITEN

(2) Het verbond van JHWH met Abram

Lezing

Daarop leidde de HEER Abram naar buiten. 'Kijk eens naar de hemel,' zei Hij, 'en tel de sterren, als je dat kunt.' En Hij verzekerde hem: 'Zo zal het ook zijn met jouw nakomelingen.' Abram vertrouwde op de HEER en deze rekende hem dit toe als rechtvaardigheid.

Ook zei de HEER tegen hem: 'Ik ben de HEER, die jou heeft weggeleid uit Ur, uit het land van de Chaldeeën, om je dit land in bezit te geven.' 'HEER, mijn God,' antwoordde Abram, 'hoe kan ik er zeker van zijn dat ik het in bezit zal krijgen?' 'Haal een driejarige koe,' zei de HEER, 'een driejarige geit, een driejarige ram, een tortelduif en een jonge gewone duif.' Abram haalde al deze dieren, sneed ze middendoor en legde de twee helften van elk dier tegenover elkaar. Alleen de vogels sneed hij niet door. Er kwamen roofvogels op de kadavers af, maar Abram joeg ze weg.

Toen de zon bijna onderging, zonk Abram weg in een diepe slaap. Opeens werd hij overweldigd door angst en diepe duisternis. Toen zei de HEER: 'Besef goed dat je nakomelingen als vreemdeling zullen wonen in een land dat niet van hen is, en dat ze daar slaaf zullen zijn en onderdrukt zullen worden, vierhonderd jaar lang. Maar Ik zal het volk dat hen als slaaf laat werken ter verantwoording roepen, en dan zullen ze wegtrekken, met grote rijkdommen. Wat jou betreft: jij zult in vrede met je voorouders worden verenigd en in gezegende ouderdom begraven worden. Pas de vierde generatie zal hierheen terugkeren, want pas dan hebben de Amorieten zo veel misdaden bedreven dat de maat vol is.' Toen de zon ondergegaan was en het helemaal donker was geworden, was daar plotseling een oven waar rook uit kwam, en een brandende fakkel die tussen de dierhelften door ging.

Die dag sloot de HEER een verbond met Abram.

Gen 15,5-18 (Nieuwe Bijbelvertaling)

Overweging

De lezing komt uit het eerste boek van de Bijbel, uit Genesis, uit de verhalen over Abraham en Sara. Ze zijn kinderloos. Maar Abraham krijgt toch de belofte van een nageslacht, ontelbaar als de sterren aan de hemel. Nico ter Linden schrijft in zijn navertelling van de Bijbel: *"Verdrietig genoeg heeft Abram het visioen van die stralende sterrenhemel niet vast kunnen houden. Het is iedere keer weer mis met zijn geloof, er is veel wat eraan vreet, en de weg is lang."*¹ Nakomelingen, ja, maar dat land – klaagt Abram.

En dan komt dat raar verhaal! *"Abram zag een rokende oven en een vurige fakkel die tussen de stukken van de dieren doorging."* Het is een van de vreemdste teksten uit de liturgie. Toch lezen we hem, en wel in de grote catechese van de veertigdagentijd. Vorige week "ik was een zwervende Arameeër", de fase van aankomst in het zicht van het Beloofde Land. Vandaag gaan we veel verder terug, tot het allereerste begin van de roeping van Abraham, roeping weg uit de stad Ur in het land van de Chaldeeën, aan de Eufraat, met de grote belofte dat hij de vader wordt van een groot volk.

En het land? God antwoordt, Hij vraagt Abraham om te doen wat in oeroude tijden een manier was om een overeenkomst te sluiten tussen twee partijen: dieren doorklieven, de helften tegenover elkaar leggen, samen tussen die stukken lopen met de eed: zoals de twee helften van deze dieren bij elkaar

¹ Nico ter Linden, Het verhaal gaat... 1. De verhalen van de Thora, 1997, p. 67

horen en de tortel bij de duif, zo horen wij bij elkaar, verbonden door een bloedband. Houdt één van beiden niet z'n woord, het moge hem vergaan als deze offerdieren, aas voor de gieren moge hij zijn.²

Dat ritueel moet Abram nu uitvoeren, Abraham slacht en snijdt en wandelt tussen de stukken vlees door, en hij moet wachten en waken, de roofvogels weghouden van de stukken vlees. In de nacht van vertwijfeld wachten komt de verbondspartner met dat visioen van rook en vuur – God en God alleen. Het verbond heeft alleen maar vastigheid van de kant van God (Nico ter Linden).

“Die dag, besluit de tekst, sloot de Heer een verbond met Abraham”. Bij dat woord, bij dié zin blijven we nu stilstaan. Die vertaling, ook de allernieuwste van vorig jaar, en de meeste vertalingen, vallen terug op ons taaleigen: een verbond sluit men. Letterlijk staat er in het Hebreeuws: “Die dag SNEED de Heer een verbond met Abram”. Chouraqui, de Frans-Joodse Bijbelvertaler uit het Hebreeuws, vertaalt trouw aan de letter: “Adonai tranche avec Abram un pacte”. Wat zegt Kevin?

Waarom vermijden vertalingen dat woord snijden. Omdat de hele ritus zo vreemd is. Geleerden én voetnoten in onze bijbels zeggen dat ook: deze ritus is 'n overblijfsel uit 'n oeroude verteltraditie. Snijden? Wij zeggen: een verbond sluit men!

Men staat er niet bij stil dat deze tekst groeide, overgeschreven en herverteld werd, tot in de ballingschap van Babylonië. Straks zingen we die datering zelfs in ons lied “Ooit gehoord”: “ooit gehoord dat vierentwintig honderd jaar geleden werd geschreven”. Geschreven en uitgelegd, geïnterpreteerd. Trouwens, In de Bijbel staat er nooit wat je simpelweg leest. Het woord snijden blééf er staan, en wij mogen ons leven voeden aan dat letterlijk vertaald woord. Wij mogen zeggen: snijden helpt ons om beter te verstaan wat een verbond is. Het helpt ons om onze kijk op verbond op te frissen. We mogen zeggen: het verbond dat God met ons zoekt sluit niet, het bindt niet, sluit niet op en sluit niets af, God snijdt een verbod met de mens. God sluit ons niet op in een karkas van geboden en verboden. Hij nodigt ons uit om met Hem op weg te gaan, als zelfstandige, luisterende, gehoorzame mens.

Een verbond snijden – het is een opvallende woordkeuze die heel veel in een ander daglicht stelt. Het was een geliefkoosd thema van Patrick Perquy.³ Ook onze contacten met andere mensen vragen dat we het verbond snijden, niet sluiten. Wat is dan een relatie, een verbond? Geen binding. Uw kinderen zijn uw kinderen niet. De zoon met 'n moederbinding wordt nooit volwassen; de dochter moet vrij staan tegenover haar vader; als man en vrouw niet tégenover elkaar staan, kunnen ze niet groeien in hun relatie, geen vriendschap houdt stand die niet tegen meningsverschillen kan. Die delicate relatie binnen een verbond is ook discretie, fijnzinnigheid, terughoudendheid, schroom, afstand.

Heb je gemerkt dat God ook in dit verhaal de mens, Abram, in een diepe slaap brengt? Adam wachtend op Eva, zijn tegenover, Adam wordt door God in een diepe slaap gebracht. Het is een rode draad in de Bijbel. God is het die ons in onze diepste diepten laat afdalen om als vrije mensen tevoorschijn te komen.

En nog iets. Wat zegt God hier op deze bladzijde van het boek Genesis, wat laten de samenstellers van het boek Genesis, 2400 jaar geleden, zeggen door God? Wat we straks gaan zingen in het lied “Ooit gehoord”, de kern van de geloofsbelijdenis van het Bijbelvolk. Die hoorden we vorige week ook al:

² Nico ter Linden, Het verhaal gaat... 1. De verhalen van de Thora, 1997, p. 68

³ Patrick schrijft in het boek “Stem die mij roept” op p. 36-37 heel kort maar zeer verhelderend over de rode draad in de eerste lezingen van de 40-dagenzondagen in dit Lucas- of derde jaar van de liturgie. (Er zijn nog exemplaren van het boek te koop bij YOT.)

Egypte, verdrukking, bevrijding. Ook de tocht van Abraham en Sara, eeuwen voor de Uittocht waarop onze geloofsbelijdenis slaat, staat in het teken van die Uittocht.

Een verbond snijden – die uitdrukking is een blikopener in onze menselijke relaties. **En in de relatie met God?** De Psalmen noemen God vaak onze bevrijder, onze bevrijding. Wat is dan die bevrijding? Van wat, voor wat?

Ik zie twee kanten aan die bevrijding.

Onze bevrijding tot zelfstandigheid, verantwoordelijkheid – tegenover mensen, tegenover volgende generaties, tegenover de aarde en de natuur, met de vrijheid, ja de plicht om het allemaal zelfstandig zo grondig mogelijk te onderzoeken en te kennen en te gebruiken en ervan te genieten. God is geen tovenaars, we moeten het zelf doen.

Maar bevrijding is ook – en het is delicaat om daar iets over te zeggen - bevrijding ten aanzien van Degene (met hoofdletter) die als een brandende fakkel onze nacht verlicht. Bevrijding van God in de betekenis van: bevrijding van m'n godsvoorstelling, van godsbeelden, van gebruik van Gods naam, van misbruik van God en godsdienst – het tweede van de Tien Woorden van Leven. Atheïsten kunnen ons daarbij helpen als ze wijzen op gelovig misbruik van God.

Ik besluit. Ik las de aankondiging van een lezing van Olga Vanoverschelde, een lezing in de reeks "Geloven gaat verder". Olga zegt: "God is er altijd geweest in m'n leven" – ze werkte als bankbediende, werd vrijwilliger in de parochie, werd dan parochie-assistent en zelfs coördinator, versta pastoor van de Godelieveparochie in Roeselare – "God is er altijd geweest, zegt Olga, maar: Hij zag er wel telkens anders uit. Het waren telkens mensen die op mijn weg kwamen"⁴ Het moge dan zijn dat God in onze nachten niet als een brandende fakkel verschijnt, Hij duikt wel telkens weer op in mensen die op m'n weg komen.

Geert Delbeke
De Lier, 13 maart 2022

⁴ (Kerk & Leven, 2 maart 2022, p. 14)